

НЯКОИ ПРАВНИ АСПЕКТИ ВЪВ ВРЪЗКА С РАЗВИТИЕТО НА ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ В БЪЛГАРИЯ.

Адв. Георги Димитров, Управляващ съдружник, ОРАК Димитров, Петров и Ко.

Целта на настоящото изложение е да даде разяснение на някои въпроси, свързани с нормативното регулиране на обществените отношения, свързани с осъществяването на електронна търговия (е-търговия) в България и да се анализира необходимостта от законодателни промени в тази посока.

Понятие за е-търговия?

В медийното пространство се появило множество статии и коментари относно електронната търговия, но при използването на това понятие се влага различен смисъл от различните автори. Това налага да се направят някои отграничения на е-търговията от сродни понятия. На първо място следва да се отбележи, че е налице разлика между понятията “е-търговия” и “е-бизнес”. Електронната търговия е по-тясно по съдържание понятие от електронния бизнес. С понятието “е-бизнес” се обхваща цялата вътрешна и външна интеграция на бизнес процесите при управлението на отношенията с клиента. Той обхваща както електронната търговия, така и много по-широк кръг начинания и отношения.

Електронната търговия не е друг вид търговия. Това е друга форма, друг начин на търговия. Електронната търговия е размяна на блага чрез използване на електронни средства за комуникация и най-вече на Интернет като бизнес среда и средство. Интернет се превърна в пространство за търговски и бизнес отношения по повод продажба и предоставяне на стоки и услуги, включително техния маркетинг, поддръжка, разпространение и т.н.

Често електронната търговия се смесва с нейните два основни компонента или по-скоро разновидности, придобили самостоятелна употреба: Business to Consumer (B2C) и Business to Business (B2B) отношения.

Като понятие първият вид електронна търговия - Бизнес до Потребител (B2C), обхваща отношенията между субектите при използване на мрежата за продажба на стоки и услуги на крайните потребители, а вторият вид - Бизнес до Бизнес (B2B) – отношенията между различни търговци в широк смисъл.

Необходима ли е тази форма на търговия на съвременното общество?

Безспорно. Електронната търговия дава няколко съществени предимства пред традиционните форми на търговия: достъп на неограничен кръг потребители от различни райони до предлаганите стоки; възможност за поддържане на по-малки складови наличности и по-голяма ликвидност на капитала на търговеца; спестяване на разходи от наем на складове, магазини, заплати на персонал; възможност за започване на търговска дейност при изключително малки по обем инвестиции; липса на необходимост от физическо присъствие на страните и т.н.

Бъдещето на търговията въобще е вече безвъзвратно обвързано с електронната търговия. В САЩ и страните на ЕС при осъществяване на търговията през Интернет търговците реализират обороти от милиони и дори милиарди долари. Имена като Amazon.com, Egghead и т.н. са станали световно известни и са доказали жизнеността и предимствата на електронната търговия. Да може едно лице от всяка една точка на света да придобие визуална представа за предлаганата стока, да разбере нейните качества, да сравни цената ѝ с подобни или същите стоки, предлагани от конкурентите, без реално да напуска дома или офиса си е удобство, което кара хората да купуват, а търговците да продават. По едно изследване на Forrester Research, Inc. при т.нар. business-to-business търговия от оборот 48 милиарда долара през 1998 г., през 2003 г. се очаква този оборот да бъде 1.5 трилиона долара. За продажбите на потребителски стоки – от оборот 3.9 милиарда долара през 1998 г. се очаква ръстът през 2003 г. да е около 108 милиарда долара. Тези цифри са достатъчно внушителни и дават яснота за перспективите в развитието на електронната търговия и без коментар.

Правни основи за е-търговията

В Европейския съюз основата на уредбата е положена с няколко директиви, най-важните от които са: Директива на Европейския парламент и на Съвета 2000/31/ЕО за електронната търговия и Директива 1999/93/ЕС за правната рамка на електронните подписи. С оглед поетата политическа линия на присъединяване на страната ни към Европейския съюз и ангажиментите за хармонизиране на законодателството ни с това на Европа, се наложи необходимостта от създаване на един сериозен правен регламент и в България относно сигурността при осъществяване на електронната търговия. На първо място беше необходимо да се създаде закон, който да признае на електронния подпис валидността на саморъчен такъв, както и на правната валидност на електронния документ и по този начин да се “отключат вратите” за развитието на електронната търговия в България.

Правен режим до приемането на Закона за електронния документ и електронния подпис

Електронна търговия не само можеше, но се осъществяваше в България и до влизането в сила на Закона за електронния документ и електронния подпис (ЗЕДЕП) и то на една напълно законна основа. Отношенията се регулираха от общите правни норми за извършване на търговска дейност. При това, обаче, липсваше специална законова уредба, която да улесни и гарантира правната сигурност при осъществяване на електронната търговия и развитието на е-икономиката въобще. С други думи проблемът се криеше в липса на нормативна уредба за гарантиране сигурността при осъществяване на електронната търговия и за признаването и доказването на определени факти от съществено значение за правото.

Извън ЗЕДЕП основните действащи нормативни актове, за които може да се твърди, че уреждат правоотношенията при търговията в широк смисъл и следователно на електронната търговия са Търговският закон (ТЗ) и субсидиарно Законът за задълженията и договорите (ЗЗД). С оглед общите правила за търговия, се прилагат и всички закони, свързани със защита на потребителите (ЗЗПТ), защита на конкуренцията (ЗЗК), специалните закони регулиращи банкова дейност, застрахователна дейност, и т.н.

ЗЗД дава общата нормативна уредба на регулиране на облигационните правоотношения между гражданско-правните субекти и доколкото липсва изрична уредба в търговския закон, регулира субсидиарно и търговските правоотношения при всяка форма на търговия, включително електронната - действие на договора, права и задължения на страните, изпълнение, неизпълнение и недействителност на договорите и пр.

ТЗ урежда сделката при електронната търговия като търговска сделка, независимо от това дали само едната страна има качеството търговец, а другата е потребител - нетърговец или и двете страни са търговци. Съгласно член 293 от ТЗ *“За действителността на търговската сделка е необходима писмена или друга форма само в случаите, предвидени в закон”* – т.е. при наличие на постигнато от страните съгласие договорът може да се сключи в произволна форма, включително в електронна. Дори в определени случаи за действителността на изявлението законът да възвежда писмена форма като форма за валидност (напр. ако един потребител изразява съгласието си с общите условия при договор, сключван при общи условия), то и преди влизането в сила на ЗЕДЕП, писмената форма се смяташе за спазена при сключване на договори по електронен път (напр. чрез Интернет). Чл. 293, ал. 4 от ТЗ визира, че *“Писмената форма се смята за спазена, ако изявлението е записано технически по начин, който дава възможност да бъде възпроизведено”*. Това законодателно решение даваше възможност по търговски сделки и при наличието на досега действащата нормативна база да се счита, че едно електронно волеизявление, направено по електронната поща, чрез кликване на дигитален бутон в определен сайт или отбелязване в “чек бокс”, има правното значение на писмено волеизявление и следва да се приема за такова. Необходимо е да се подчертае, че подобно приравняване на електронната форма към писмената беше възможна само при сключване на сделки, които могат да се квалифицират като търговски, с оглед на субективните и обективни нормативни критерии¹, но не и при сключване на сделки, при които и двете страни не притежават качеството търговец по смисъла на Търговския закон, нито сделките могат да се определят като търговски.

Кое наложи приемането на нова нормативна уредба?

Проблемът в сключването на договорите по електронен път се крие в доказването: че волеизявлението изхожда от лицето, от което се твърди, че изхожда, а не от някой, който се представя за него; че това волеизявление впоследствие не е променяно; кога е изпратено и получено и т.н. Ето защо проблемът, който до момента в най-голяма степен нормативно препятстваше развитието на електронната търговия, не е свързан с действителността на договорите, сключени през Интернет, а в доказване на авторството и съдържанието на волеизявленията на страните по тях. Макар че наличието на подпис като част от писменото изявление не е условие то да съставлява документ, неподписаният документ практически нямаше същата правна стойност на подписания². В българската правна доктрина и практика към момента беше безспорно положението, че единствено саморъчният подпис съставляваше “подпис” със значение за правото³. Не съставляват “подпис” щампелованите и сканирани такива, дигиталните подписи на електронната поща, прикрепените файлове с данни за лицето, изпратило електронната поща и т.н.

¹ Герджиков, О., Търговски сделки, Книга по част трета от Търговския закон, стр.17

² Вж. Кючуков, С., ст. “Правни аспекти на “електронния подпис” и “електронния документ””, сп. “Банкови и информационни технологии”, 1997, стр.52

³ Пак там, с.53.

Всичко това наложи и необходимостта от приемането на специален закон, който да съдържа уредбата на електронния документ като електронно волеизявление и електронния подпис като доказателство за авторството на това волеизявление. С един такъв закон се цели и повишаване на сигурността на информационния обмен и защитата на данните. В тази връзка и в духа на Директива 1999/93/ЕС и Закона-модел на УНСИТРАЛ за електронна търговия беше приет от Народното събрание Закон за електронния документ и електронния подпис, който влезе в сила от 7 октомври тази година.

Цел на Закона за електронния подпис и електронния документ

Целта на Закона за електронния документ и електронния подпис е да създаде *основа за специална уредба на електронната търговия в България*. Законът не е достатъчен за да се регулират в цялост отношенията в тази област на обществените отношения, но създава необходимия базис.

Законът урежда правния статут на електронния документ, електронния подпис и признава тяхното правно-валидно значение, приравнявайки ги при определени условия на писмения документ и саморъчния подпис. Разпоредбите на закона не се прилагат относно сделки, за които законът изисква квалифицирана писмена форма (нотариална форма и нотариална заверка на подписа) или когато държането на документа или на екземпляр от него има правно значение (ценни книжа, товарителници и други).

Сигурност

Адекватно следва поставянето на въпроса: как ще се повиши сигурността в оборота с влизането в сила на закона?

Техническата сигурност на електронния подпис се постига посредством създаване на определени законови изисквания за генериране и подписване на електронни документи. ЗЕДЕП въвежда изискването за използване на асиметрична крипто-система, работеща с двойка от частен и публичен ключ, като най-сигурно алгоритмично-техническо решение за постигане на висока степен на сигурност. За да се гарантира автентичността и интегритета на подписаните електронни документи законът предвижда схема за удостоверяване на притежаване на публичния ключ от точно определено лице посредством издаване на нарочни електронни удостоверения от доверени трети лица – доставчици на удостоверителни услуги.

По отношение правната сигурност, със закона се уреждат подробно изискванията към дейността и правата и задълженията на доставчиците на удостоверителни услуги. Възвеждат се строги правила за издаване на удостоверения, за предоставяне на всяко трето лице достъп до публикуваните удостоверения и т.н. В наредби по приложение на закона се конкретизират изискванията към дейността на доставчиците на удостоверителни услуги относно: поддържане разполагаеми средства, които осигуряват възможност за извършване на дейностите в съответствие с изискванията на този закон; застраховането им за времето на своята дейност за вредите от неизпълнение на задълженията им; разполагането с техническо и технологично оборудване, което осигурява надеждност на използваните системи и техническа и криптографска сигурност на осъществяваните чрез тях процеси⁴.

---

⁴ Вж. <http://www.orac.bg/bg/resources-links/>

Необходимост от допълнителна нормативна уредба

Както вече бе отбелязано, само ЗЕДЕП ведно с Търговския закон, Закона за задълженията и договорите и другите нормативни актове, регулиращи понастоящем правоотношенията между правните субекти при осъществяване на електронна търговия в България, не са достатъчни, за да се постигне една цялостна нормативна регулация. Електронната търговия налага множество специфички и проблеми, свързани с: приложимото национално право; осъществяване он-лайн търговския дейности и предлагането по този начин на информация; механизмите за търсене, достъп и извличане на данни; предаването на информацията чрез комуникационни мрежи или чрез достъп до такива или при съхраняване на информацията, предоставена от получателя на услугите; контрола върху предоставяните чрез електронна търговия услугите и гаранции за защита интересите на субектите; нежелана кореспонденция; специфични задължения и отговорности на доставчиците на такива услуги; особени правила за предотвратяване, прекратяване и отстраняване на нарушения, свързани с достъп, публикуване или съхраняване на информация и т.н.⁵

De lege ferenda е необходимо приемането на кодификационен закон за електронната търговия, в съответствие с изискванията основно на Директива 2000/31/ЕС и на другите директиви, съдържащи насоки за изменения на законодателствата на страните-членки, касаещи електронната търговия (напр. Директива 97/66/ЕС за обработването на лични данни и запазване на конфиденциалността в телекомуникационния сектор, Директива 98/34/ЕС за техническите стандарти и регулиране Директива 98/27/ЕС за мерките за защита на правата на потребителите, Директива 97/7/ЕС за сближаване на закони, наредби и административни норми на страните-членки във връзка с потребителските кредити и др.), както и на Закона-модел на УНСИТРАЛ за електронна търговия.

---

⁵ Вж. Директива 2000/31/ЕС от 08 юни 2000 г., преамбюл